تێزی ١٠: موهاناد: بڕیاری سەرەکی بەهۆی گوتەکانی قوڕئان و حەدیس نین، بەڵکوو بەستراوە بەو هەڵس و کەوتانەن کە ئێمە ئەمڕۆ لێیان دروست دەکەین

منیش لەسەر ئەو بڕوایەم کە ئایینی ئیسلام پێویستی بە کەسێکی وەك مارتین لۆتەر نییە، ڕاست بەو هۆیانەی کە ئێوەش باستان لێوە کردووە: داواکاریی زۆربەی سەلەفیەکان کە گەڕانەوە بێت بۆ بنەڕەتی ئایینەکە، بۆ قوڕئان و محەمەدی ئەو سەردەمە، کارێکی خەیاڵییە. چونکە ئێمە سەبارەت بەو بنەڕەتانە زانیاریی سەداوسەدمان نین.

ژیاننامەی پێغەمبەر چەندین وەچە دوای مردنی خۆی نووسراوە. هەروەها ئەو گوتانە ماوەیەکی درێژ دوای کۆکردنەوەیان هاتوونەتە سەر کاغەز. عالمی ئایینی ئەلبوخاری (٨١٠ - ٨٧٠)کە لای سوننەکان ڕێزێکی مەزنی لێ دەگیرا و کۆکردنەوەی گوتەکانی حەدیسەکەی گرنگایەتییەکی زۆری پێ دەدرێ، خۆی گوتویەتی کە لە نێوان نیزیکەی ٦٠٠ هەزار گوتەی کۆکراوە، تەنیا ٧هەزاری بە ڕاست زانیوە. ئەو گوتانەی ئەو باوەڕی پێیان نەبووە، کە زۆرینەی گوتەکان دەگرێتەوە، بە پتوونی وەلای ناون و لێی قرتاندوون.

کە وابوو بە پێی بەرژەوەندی حاکمانی ئیسلامی لە سەدەی یەکەمی دوای مردنی پیغەمبەر، هەر شتێکیان پێ خۆش بووبێ لێیان زیاد کردوە و ئەو گوتانەی دژ بە بەرژەوەندی حوکمرانەکان بووبێ، لێیان قرت کردووە. ئێمە لەمڕۆدا هیچ بەڵگەیەکی قایم یاخود بەڵگەی زانستی سەلمێندراومان سەبارەت بە چۆنیەتیی و کارتێکەریی ژیانی پێغەمبەر لە دەستدا نییە. ئێمە وەك زانایانی ئایینی چەندین سەدەیە خۆمان بەو ڕێسا و یاسایانەوە بەستۆتەوە کە خۆمان دروستمان کردوون بۆ ئەوەی بتوانین بە شێوەیەك کارتێکەرییەکانی چۆنیەتی ژیانی محەمەد لەسەر هەڵس و کەوتی ئیسلامی پێ ڕوون بکەینەوە. من خۆم لەو تایبەتمەندیانەیدا دڵ فراوانبوونیم پێ زۆر جێی باوەڕە. بەڵام نەك بەو هۆیەی من لێرەدا بمەوێ شتێك جیا بکەمەوە،

بەڵکوو لەبەر ئەوەی ئەو تایبەتمەندییە چەندین جار لە قورئاندا ئاماژەیان پێکراوە و زۆر بە گرنگ دانراون. دڵ فەراوانی وەسفێکی ناوەندی خودایییە کە بۆ محەمەدی ناردووە بۆ ئەوەی لە سەرانسەری ئەم جیهانەدا بڵاوی کاتەوە: "*ئێمە هەر بۆیە تۆمان نارد کە بەزەیی و چاکەیەك بی بۆ هەموو خەڵکی دنیایە.*" (سوورەی ٢١، ئایەی ١٠٧)

بەڵام بێ شك لە درێژەی ئەو بابەتەدا لەسەر ئەو لایەنە زیاتر دەدوێین. لێرەدا تەنیا دەمەوێ بڵێم: ژیانی پێغەمبەر و بەربەرەکانی لە هەنبەر سەرچاوە کۆنەکان فەزایەکی گەلێك بڵاومان بۆ تەفسیر و شی کردنەوە بۆ دروست دەکا. چونکە خوێندنەوەی قورئان مرۆڤ ناچار دەکا شی بکاتەوە. هەر بۆیەشە کە وێناکردنی سەلەفییەکان واتە ئەوەی کە دەڵێن بۆ حاڵی بوون لە ئیسلام، پێویستە بگەڕێینەوە بۆ قورئان و محەمەد، لە فۆرمی سەرەتایی خۆیدایە، چونکە خۆ تەنیا یەك چەشن خوێندنەوە و تێگەییشتنی ڕاستەقینەی قورئان بوونی نییە.

گەڕانەوە بۆ سەر ڕۆحی ئیسلام بۆ من بە مانای کەڵک وەرگرتن لەو فەزایەیە. ئەگەر ئێمە لەمڕۆدا سەرچاوەی ئیسلام تەفسیر و شی کەینەوە، ئەوکات دەبێ تێگەییشتوویی خۆمان لەسەر بەها و بایەخەکانی ئینسانی، پێگە و پلە و پایە، بەرپرسایەتیی و ئازادی مرۆڤ، هەروەها مافەکانی، لە سەرووی هەمووشتێکەوە دانێین.

مرۆڤ خۆی و لەگەڵ ئەویش ئایینەکان و جیهان بینیەکەی – بەردەوام لە گۆڕاندان. تەنانەت ئایینی مەسیحی ئەمڕۆییش لەگەڵ چوارسەد ساڵ بەر لە ئیستا جیاوازی هەیە. ئەوە ئێمەی مرۆڤین کە ئایین تەفسیر دەکەینەوە و بۆچوونەکانیشی بە پێی پەرەسەندن و تێگەییشتوویی خۆمان لە ئایین، نوێ دەکەینەوە.

تەنیا مرۆڤە فناتیکەکان لەسەر ئەو بڕوایەن کە ئایین داخراوەیە و گۆڕانکاری تێدا ناکرێ. بەو کارەیان دەیانەوێ تەنیا تێگەییشتوویی خۆیان وەك بەفەرمیترین بۆچوون و ڕاستەقینەترین بیر و باوەڕ بناسێنن. لێرەدا

مەبەست وەدەستگرتنی هێزە، نەك باوەڕ. بە بۆچوونی من لەو دۆخەدا پرسیار ئەوە نییە کە چەندە هەڵس و کەوتی ژیانی محەمەد یاخود چەندە لە گوتەکانی قورئان بۆ ڕیفۆرم بەسەر داهێنانی ئایینەکە بکرێتە تووشەی ڕێ، بەڵکوو پرسیار ئەوەیە چلۆن دەتوانین لەگەڵ محەمەد و قورئان هەڵس و کەوت بکەین؟ هەر بەو هۆیە، دەبێ بزانین بۆ چ شێوازێکی خوێندنەوە و بۆ کام رەوایەت خۆمان بەهێز بکەین.

ئێوە نووسیوتانە، پەرتووکی قورئان بانگی باوەڕپێکراوان دەکا کە لەگەڵ یەهوودی و مەسیحی دۆستایەتی نەکەن. بەڵام من لە قورئاندا ئەو سوورەیەش دەخوێنمەوە:

"خودا بەرتان لێ ناگری کە ئێوە دەگەڵ ئەوانەی بە گژ ئێوەدا نەچوون و لە زێد وەدەریان نەناون، چاکەیەن دەرباره بکەن و بە یەکسانی ڕەفتاریان دەگەڵدا بکەن. خوا مرۆی خاوەن ئینسافی خۆش گەرەکە." (سوورەی ٦٠ ئایەی ٨)

لە قورئاندا سەبارەت بە هەر دووك بۆچوونەکان گوتە دەدۆزینەوە. سەلەفییەکان تەنیا دەست لەسەر ئەو سووڕانە دادەنێن کە ئێوە هەڵتان بژاردووە و پەیتا پەیتا دووپاتی دەکەنەوە بۆ ئەوەی ڕق و کینەی خۆیان لە هەنبەر مرۆڤی غەیری موسڵمان بسەپێنن. بەڵام ئێمە دەبێ ڕێگایەکی ڕاستەقینە هەڵبژێرین و بە شێوەیەکی سادقانە و وەستایانە لە خوێنەرانمانی نەشارینەوە و بڵێین لە پەرتووکی قورئاندا سوورەی ئاشتیش هەن کە تەنانەت پشتیوانی لە یەهوودی، مەسیحی و مرۆڤی غەیری موسوڵمانیتریش دەکات (وەك سوورەی ٢ ئایەی ٦٥ و سوورەی ٥ ئایەی ٦٩).

دەبێ چلۆن لەهەنبەر ئەو بەشە دژ و بەرئاوەژووانەی ناو پەرتووکی قورئان هەڵوێست بگرین؟ ئایا تەنیا دەبێ ئەو شتانە هەڵبژێرین کە لەگەڵ بۆچوونەکەماندا ڕێك دێن؟ ئەوە کارێکی حیرفەیی نییە. بەو هۆیە، من جەخت لەسەر پێویستایەتیی مێژوویی پیکهاتنی کۆنتێکستی پەرتووکی قورئان دەکەم. هەر بەو شێوازەی ئێوەش پێی گەییشتوون، گوتە دژبەیەکەکانی ناو پەرتووکەکە بارودۆخێکیان پێك هێناوە کە لەگەڵ کۆنتێکستی مێژوویی جیاوازدا گرێ دراون. ئەو دیاردەیە بە ڕاشکاوی لە

پەرتووکی ئینجیلیشدا دەبینرێ. مرۆڤە ئایینیەکانی مەسیحی بارودۆخی شەڕخوازیی سووڕکانی ناو کتێبی ئینجیل بە کۆنتێکستی مێژووییەکەیانەوە دەچەسپێنن. ئێمەش دەبێ بە هەمان شێوە سووڕە شەڕخوازەکان و ئەو سووڕانەی باس لە سزادانی لەشی دەکەن، بە کۆنتێکستی مێژووییەکەیانەوە بلکێنین. ئەگەر ئێمە ئەو بەشانەی کتێبی قورئان بە تەواوکراو دانێین، هەمان کار دەکەین کە سەلەفییەکان دەیکەن. ئێمە نابی شێکردنەوەی ئەو بەشانە بەوان بسپێرین. با ئێمە هەوڵ بدەین ژیانی محەمەد و نووسراوەکانی ورد و ڕوونتر سەیر بکەین.

درێژەی هەیە ...